

FINN HANSEN

Brugen af subjunktionen *at* i adverbielle *at*-sætninger i norrønt sprog

1. Formål

Den type af komplekse subjunktionsdannelser, som skal behandles i det følgende, er opbygget af et determinativt led + *at* — med *at*-sætningen stående som udfyldende bestemmelse til enten et pronominaladverbium, i.e. *svá, þó* — eller en deklinationsform af pronominet *sá*, i.e. *til þess, (af, fyrir, með) því*. Samtlige komplekse subjunktioner, der indgår i denne gruppe, kan med samme semantiske funktion (*årsag, følge, indrømmelse og hensigt*) have sin substituent i subjunktionen *at* alene: fx *at ~ til þess at*: fx

so skvlvm ver nv halda þa ena savmu ímbrvdaga *till þess at* gvd føre or
brioste varv grimleiks frost ok avfundar þóla. (. . .) (Hom. VII 262.2) vs.

sva scolom ver nu halda þa ena saomo imbrodaga. *at* gvþ føre ór brioste
óro grimleics frost oc aofvndar þela (. . .) (Sth. 17r.1)

Se videre ndf. under den semantiske relation, s. 20–23.

Grundlaget for undersøgelsen udgøres af et korpus de ældste norrøne tekster (indtil omkr. 1200), som er excerperet i sin helhed. For de efterfølgende århundreder er excerperet ca. 3.000 perioder fra hvert århundrede: oldislandsk indtil ca. 1500 og gammelnorsk indtil ca. 1350. Samtlige teksttyper indgår i materialet. Der henvises til Materialefortegnelsen s. 27–34.

Som helhed gælder, at ca. 50% af samtlige ekss. (279 af 565) er noteret i den ældste norrøne litteratur, der for hovedpartens vedkommende er oversat efter lat. forlæg. Frekvensen for de efterflg. årh. er herefter stærkt faldende (se tabellen ndf.).

De fleste ekss. har *konsekutiv* eller (især) *final* funktion, kun et fåtal *kausal* eller *koncessiv*. Se videre under den semantiske relation, s. 20–23.

2. Frekvens og distribution

Den kronologiske og numeriske fordeling af subjunktionen *at* i gammelnorsk (indtil ca. 1350) og oldislandsk:

Årh.	Gammelnorsk	Oldislandsk	Total
Det ældste	102	177	279
13. årh.	85	87	172
14. årh.	41	42	83
15. årh.		31	31
GN/OI-total	228	337	565

Om *at*-ekss.s fordeling på det norrøne korpus kan anføres flg.:

I. *Gammelnorsk: Det ældste*: Ca. halvdelen af alle ekss. er noteret i det ældste materiale, primært i GNH med 99 ekss.; herudover blot enkelte ekss. noteret i Blas. I og Math., altså i kilder, der er oversat efter lat. forlæg eller præget af lat. syntaks. Ingen ekss. noteret i den ældste jur. litt.; — 13. årh.: De fleste ekss. noteret i Kgs. (20) samt tekster oversat efter lat. forlæg: Barl. (12) og Thom. (15), hvortil især kommer ekss. (i alt 19) stammende fra oversættelser fra høvisk litt. De er noteret i Elis (11) og Strgl. (8). Det er påfaldende, at denne høviske litt. på en række punkter fremviser fællestræk med tekster oversat efter lat. forlæg. Forklaringen på dette forhold kunne vel være, at det er den samme type af skrivere, i.e. skrivere med samme sproglige forudsætninger, som har tilvejebragt både de fra lat. og fra oldfransk til gammelnorsk oversatte tekster; kun få ekss. (6) noteret i den jur. litt. (bl.a. Bjarkø, dipl., Frostat. I); — 14. årh.: De noterede ekss. fordeler sig på blot to typer af tekster: 1. Juridiske (34): især noteret i Cod. Tunsb. (10), Eidsivatingkrst. II (6), Gulat. II (4), Hirdskrå (4) og Kristenr. (4); 2. Tekster oversat efter lat. forlæg (7), noteret med enkelte ekss. i: Hom. VI (2), Mar. IV (3) og Oratio (2).

II. *Oldislandsk: Det ældste*: Som i gammelnorsk stammer ca. halvdelen af samtlige ekss. fra det ældste materiale, først og fremmest Sth. (154). De øvrige bl.a. noteret i: Eluc. (9), Hom. I (11), alle tekster, der stort set er oversat efter lat. forlæg eller lat. påvirket. Ingen ekss. i jur. kilder.; — 13. årh.: Langt de fleste ekss. (74 af 87) stammer fra tekster oversat efter lat. eller tekster, som er påvirket af lat. især i: fx Alex. (10), Alexis (7),

Blas. II (6), Clem. (6), Erasmus (5), Jac. (6), Jart. (18). Enkelte ekss. (9) noteret i hjemlige kilder: Edda I (2), Járns. (3), Mork. (4); — 14. årh.: Ekss. spredt noteret. Størstedelen dog i flg. kilder: 1. Lat. oversættelseslitt.: Stj. (8); 2. Jur. litt.: Jónsb. (3); 3. Sagalitt.: ÓT (6), Sturl. (6), samt SnE (6); — 15. årh.: Ca. en tredjedel af alle ekss. (31) noteret i Hák. II og Margr. (6 hh. 4); ellers meget spredt noteret, med enkelte ekss. i oversatte og hjemlige tekster: dipl., Doroth., Gisl., Harmsól., Hrafn., Leiðarv., Sams., Vilm., Vqls. m.fl.

Sammenfattende kan om udbredelsen af denne brug af subjunktionen *at* siges flg.:

I det ældste gammelnorske og oldislandske korpus er ekss. især noteret i religiøse tekster, oversat efter lat. forlæg eller tekster m. lat. påvirket syntaks. Ekss. er ikke noteret i de ældste jur. kilder. P.gr.a. den forskellige korpussammensætning i gammelnorsk og oldislandsk forløber overleveringen ikke helt ens:

1° I *gammelnorsk* ser forholdet således ud: 1. I 13. årh. stammer de fleste ekss. (i alt 47) fra Kgs. (20) samt tekster oversat efter lat. forlæg (Barl. 12, Thom. 15). Hertil kommer ekss. (19) i den franske høviske litt. (Elis, Strgl.), samt nogle få ekss. (6) i den jur. litt. (bl.a. Bjarkø, dipl., Frostat. 1); 2. I 14. årh. er de færreste ekss. (7) noteret i den lat. oversættelseslitt. (Hom. VI, Mar. IV, Oratio), de fleste (34) i jur. litt., en noget overraskende frekvensforskydning, når det tages i betragtning, at ingen ekss. overhovedet er overleveret i de ældste jur. kilder og kun få (6) i jur. kilder fra 13. årh.

2° I *oldislandsk* kan udviklingen karakteriseres sådan: i forhold til det ældste materiale betegner de efterfølgende årh. et generelt fald i frekvensen. Det fremgår af tabellen ovf. Altså det samme numeriske forløb, som vi så i gammelnorsk. Hvad der imidlertid ikke kan læses ud af tabellen, er den ændrede frekvensfordeling internt på de enkelte årh.s tekster. Den er betinget af en ændring i korpussammensætningen. I 13. årh. dominerer stadig de fra lat. oversatte tekster, i 14. og 15. årh. er denne lat. tekstdominans stærkt aftagende til fordel for de hjemlige tekster. Denne ændrede materialesammensætning afspejler sig også i den interne distribution.

Fordelt på de enkelte årh. kan det numeriske forhold mellem de note-

rede ekss. i tekster oversat efter *lat.* forlæg (el. med *lat.* påvirkning) vs. dem i *hjemlige* tekster med visse forbehold angives som flg.:

13. årh.: 74 vs. 9

14. årh.: 11 vs. 31

15. årh.: 10 vs. 21

Den numeriske forskydning fra et årh. til det flg., betinget af korpussammensætningen, giver imidlertid anledning til et spørgsmål af generel karakter vedr. betegnelsen af specielt finalrelationen overhovedet. Et er at konstatere denne numeriske forskydning, noget andet, om den faldende frekvens også afspejler en alm. faldende frekvens for brug af denne semantiske relation. Det kunne tænkes, at disse *at*-ekss. sideløbende var blevet udskiftet med den grundstruktur, der er typisk for de fleste komplekse subjunktionsdannelser m. *at*: i.e. *determinativt led + at*, altså svarende til: *til þess + at*. En sådan parallelt løbende tendens kan imidlertid ikke iagttages.¹ Den aftagende frekvens er markant for begge subjunktioner og kan kun forklares med en ændret korpussammensætning, i.e. den religiøse litteraturs vigende dominans og hermed de mange religiøse beskrivelser af situationer, hvor en handling udføres med henblik på at opnå et højere formål, i.e. *for at* opnå hjælp af højere magter, frelse, velsignelse, tilgivelse m.m.

3. Semantisk relation

At-sætningens semantiske fundering i oversætningen kan ikke fastlægges via det determinative forbindelsesled (*svá, til þess* etc.).² Det er alene konteksten og (til dels) modus i subjunktions-sætningen, som er afgørende for vores opfattelse af den semantiske relation. Indsætter vi det

¹ M.h.t. frekvens og distribution af *til þess at* på det samme norrøne materiale er forholdet flg.:

Gammelnorsk				Oldislandsk				GN/OI-total
Det ældste	13. årh.	> ca. 1350	I alt	Det ældste	13. årh.	14. årh.	15. årh.	I alt
36	27	12	75	72	12	7	8	99
								174

² Norrøn syntax: § 265, anm. 1; Hansen, F. 1977: s. 9–11.

"manglende" led, vil vi få flg. komplekse subjunktioner, som kan verificeres på grundlag af duplotekst med formaliseret forbindelsesled:

1. *Konsekutiv: at* vs. *svá at*:

a. ok vrþv þesar ættir fiolmennar, *at* vmb Saxland ok allt þaþan vm norðrhalvor dreifþiz sva, at þeira tvnga, (...), var eigin tvnga vm avll þesi lavnd (SnE 7.12).

b. ok urðu þessar ætter fiolmennar *sua at* um Saxland ok allt þaðan um norðr háálfur dreifðiz sua at þeira tunga (...) uar æigin tunga um þll þesi lond (SnE II 9.3).

2. *Final: at* vs. *til þess at*:

a. sva scolom vér nu haLda þa ena saomo imbrodaga. *at* guþ före ör brioste óro grimléics frost oc aofvndar þela (...) (Sth. 17r.1).

b. so skvlvm ver nv hallda þa ena savmu ímbrvdaga *til þess at* gvd före or brioste varv grimleiks frost ok avfvndar þóla (...) (Hom. VII 262.2).

3. *Kausal: at* vs. *þvi at*:

a. nu ræð ec þer at gæta þin, *at* mik hava þæir drepit (Elis 19.1).

b. nu bidr eg, at þv gætir lifs þins, *þviat* þeir hafa mic drepit (ibid. 19.15).

4. *Koncessiv: at* vs. *þó at*:

a. Oc *at* ver megim eigi fagna þeira iartegnum. þa man þo gott orðit til kyccsatta i bønnum (Sv. 43.23).

b. oc *þó at* ver megim æigi iarteinum þeira fagna. þa mun nu þo orþit gott til kyksettra i bænum i þesari hrið (Eirsp. 293.35/AM 47 fol).³

Godt 80% af samtlige ekss. er noteret i tekster oversat efter lat. forlæg, som normalt på dette sted har brugt *ut* (*ne*).⁴ Det viser en sammenligning mellem fx de gammelnorske tekster GNH og Thom. og det, der kan have været de lat. forlæg for dem. C.R. Unger har i sine udgaver af GNH (1864) og Thom. (1869) optrykt de lat. tekster. For GNH drejer det sig

³ Se endv. Flat. II: s. 570.3.

⁴ Blatt, F. 1946: § 366 (6,7,8).

om Alcuins *De virtutibus et vitiis* (udg. s. 1–59) og for Thom. om *et Vita Sancti Thomæ* (= tekst 1, s. 1–282).⁵ Et par ekss.:

1° *GNH*:

a. En oll hæilog ritning er ritað til varrar hæilsu. *at* vér batnem með þæim í kynningu guð-dóms (4.19).

b. *Omnis plane scriptura sancta ad nostram scripta est salutem, ut proficiamus in eis in veritatis cognitione.* (Unger 8.25).⁶

c. Døme maðr sic v(æ)l nú í þesso lifi *at* æigi fyri-dømes hann af guði í æilífri fyri-d(ø)mengo (11.8).

d. *Optime se judicat homo in hac vita, ne judicetur a deo damnatione perpetua* (Unger 20.34).

2° *Thom.*:

a. en hialpar (hann) þæim þægar meðr guðlegum gæzkouerkum, er hann hæfer ualld a, *at* hann mege með hinum hæilaga Job sua segia (2.11).

b. *Publice mendicantibus pleno compatiebatur affectu et subveniebat effectu, ut cum beato Job dicere posset* (ibid. 2.29).

c. Lægg ængum skiott vigsluhændr i hofuð, *at* æige samneyter þu synðum þæirra (ibid. 43.6).

d. *Manus cito nemini imposueris, ne communicates peccatis alienis* (ibid. 43.29).

Subjunktionen *ut* (*ne*) kan netop angive samme semantiske korrespondance som i de ekss., der er citeret ovf. under pkt. 1–4. I alt 565 ekss. er noteret. Ser vi på den interne fordeling på korpus, er der markante numeriske forskelle: de angiver næsten alle *konsekutiv* eller især *final* relation (1–2), kun et fåtal *kausal* eller *koncessiv* (3–4). M.h.t. 1–2 kan det undertiden være vanskeligt klart at afgrænse de to semantiske relationer

⁵ C. R. Unger *Gammel Norsk Homiliebog*. Chria. 1864; se endv. Ungers indl. til Thom.: s. 1–III. Yderligere ekss. i *GNH* m. *at* vs. lat. *ut/ne* (henv. til den lat. tekst gælder Alkuin): *GNH* 1.15: 50.25, 3.12: 54.29, 4.19: 57.21, 5.17: 59.27, 5.18: 59.28, 5.24: 59.33, 5.25: 59.36, 7.19: 62.34, 7.26: 63.34, 8.11: 64.17, 9.9: 66.30, 9.10: 66.30, 9.12: 66.32, 11.5: 72.31, 11.8: 72.34, 13.26: 85.35, 14.18: 83.24, 16.9: 88.35, 16.11: 88.37, 17.7: 91.27, 19.8: 97.29, 21.25: 104.31, 23.24: 110.29, 23.25: 110.30, 24.14: 112.29, 25.10: 114.35, 25.16: 115.28, 29.5: 129.25, 30.8: 133.24, 30.21: 134.18.

⁶ Cit. efter Ungers udg. ovf.

final og konsekutiv, altså om der (normalt) er tale om *svá at* eller *til þess at*. Netop denne vanskelighed kan måske være forklaringen på, at der meget ofte bruges *at* alene som subjunktion ved netop disse to relationer. Modus kan undertiden være en hjælp til fastlæggelse af relationen, idet final-sætn. normalt har konjunktiv og den konsekutive kun undertiden.⁷

4. Sætningsfølgen

Den adverbielle *at*-sætn. kan have enten foran- eller efterstilling:

FS: Nv *at* konongr vite sek þui helldr skylldugan log at hallda við þegna sina oc um at bæta þa skal hann þenna æiðstaf hava þa er hann er til konongs tekinn (Járns. 263.33).

ES: Risum ver upp fra synda daouða til goðra verka. *at* vér megem fagna dyrð upprisu Crist (GNH 50.23).

Efterstilling det normale: ca. 95% (eller 539 ekss.) af alle ekss. har efterstilling, blot ca. 5% foranstilling (26 ekss.). Disse få ekss. med foranstilling har imidlertid en meget markant distribution, idet de stort set alle kan henføres til enten jur. litt. (herunder diplomer) med 16 ekss. eller lat. oversættelseslitt. med 9 ekss. Fx: 1. *Jur. litt.*: *Gammelnorsk*: fx DN II 43: 39.31, Nidaros 1298, Gulat. II 114.3, Hirdskrå 392.5, 396.22; *Oldislandsk*: fx Járns. 263.5, 264.11; Jónsb. 196.27, 202.22; 2. *Lat. oversættelseslitt.*: *Gammelnorsk*: fx Thom. 5.3, 7.14; *Oldislandsk*: fx Sth. 6v.18, 26v.10, Alex. 21.1, 22.26.

Perioder med foranstillet adverbial *at*-sætn. integreres aldrig direkte i konteksten. En konnektiv partikel indleder altid perioden. Det kan være *en/ok* med koordinerende eller adversativ funktion — eller adv. *nú* for at betegne overgangen til noget nyt. Vi får således flg. integrationstyper ved foranstilling:

En at
Ok at
Nú at

---

⁷ Norrøn syntax: § 292 f. (note 1).

Kun for integrationstypen *Nú at* kan opstilles en distributionsregel. Den er kun noteret i jur. litteratur: fx Hirdskrá 392.5; Járns. 263.5, 264.11, 263.33, Jónsb. 196.27, 202.19.

5. Dokumentation

5.1. Frekvens og distribution

I. *Gammelnorsk: Det ældste*: En oll hæilog ritning er ritað til varrar hæilsu. *at* vér batnem með þæim i kynningu guð-dóms (GNH 4.19), Guð girnisc scriptar-gaongu varrar *at* hann hafe rétta soc at fyrri-gæfa (GNH 11.5), Vænisc ungr maðr ræinlifi. *at* hann se værðr spæki guðs (GNH 17.7), ælscaðe hann anauðgan. ok gerðe frialsan. ok æscaðe sva framarla at hann selði sic til dauða *at* ver mættim lifa (GNH 43.3), Þes er fyrst læitanda hvaðan scurðar-skírn hofsc. *at* þa megem vér bætr skilia taocn hennar (GNH 53.20), en umm nætr þa var sonr boandans i fiotre með honum *at* hann lypiz æigi fra honum (GNH 120.23), en þo scilia þeir sic fra ollum fiolscyldum hæims ok fra alþyðu þys *at* þeir mege guði æinum þiona ok at honum æinum hyggia (GNH 139.22), Sa er mykit lán hefir. vere ór við naonga sinna af mycclo lâne *at* hann mege verða haofuðær guðs (GNH 143.9), Ef noccor það er i guðum yðrum (. . .). Ða ganged ér a vatnet ut æftir mer i namfne þæirra. *At* er meged oss sva syna craft þæirra (Blas. I 269.28); se endv. GNH 7.19, GNH 9.7, GNH 23.24, GNH 87.5, GNH 120.23, GNH 154.19; — 13. *árh.*: hann let firir honom fara allzskonar leikara með ymsum songom. *at* hans hugr skylldi þar allr til stnvaszt (Barl. 7.12), Oc *at* þessa vara skipan meghe ængi maðr riuva eða rofs menn til fa þa logðum ver bref vart oc insigli firir oc staðar vars (DN III 7: 10.3, [Oslo] 1264), ec scal fa þer til fylgðar xx riddera með ollum herclæðum, gull oc silfr gnogliga til væizlu, *at* æigi lati hæimskir þik onytan af agætri ætt (Elis 6.7), En þo þyzt þu sialfr oll þau er þu ser *at* þer mæghi at nytium værða (Kgs. 72.32), Sigldi með miklu drambe *at* þæim skilldi sva sýnazt er firir lago (Ólaf. III 21.2), Vnnaste sagde hon kom mer heðan. i brott *at* vit mægem i frælse oc i friði saman bua. oc með fagnade framlæiðis liva (Strgl. 38.5), Lægg ængum skiott vigslu-hændr i hofuð, *at* æige samneyter þu syndum þæirra (Thom. 43.6); se endv. Barl. 38.13, DN II 43: 39.31, Nidaros 1298, Elis 27.9, Kgs. 76.29, Strgl. 26.4, Thom. 2.11; — 14. *árh.*: En ef maðr byggir skylldra. þa skal armadr biskups gera lagha stæfnu .iiij. manaða. *at* þau skilli hionalagh sit (Borgartkrst. 365.31), Engar giafr skal ek oc til taka *at* ingiold ne rettyndi

krununnar minki eða vndan gange (...) (Cod. Tunsb. 53.7), Ok *at* þetta allt fullgeres þa gerer ek mik, mina erfwingia, jarðer ok lausa goz skylldught (DN II 129: 112.1, Bergen 1317), En ef han missir þes. þa skal þæim fimt gera er han hefuer i husi sino *at* hin se skidr at fimt (Eidsivat. II 397.20), En *at* menn varizt þui meir ranga doma. þa maa varla varazt nema vist vîte (Gulat. II 114.3), En *at* bøndr oc alþyða viti sik þvi skyldare til eftirlætēs oc lýðni við Noregs konong. þa skolu þeir þænna eið sueria konongi (Hirdskraa 398.15), (...). þa kemr orða saad gvds j hiortv vár ok hvgskoz iord vára *at* ver girnmz at heyra helghar kenninghar ok rekum fra oss ilskv kulda (Hom. VII 262.4), En ef misboðet værdør þa skall han riða eða renna a boðlæiðir oc kosta at koma firer krossa *at* menn ete æigi a vtíðum eða uinni (Kristenr. 348.4); se endv. Eidsivat. II 402.24, Gulat. II 130.12, Oratio 27.10; — II. *Oldislandsk: Det ældste:* EN hann gaf þeim sialfrþe. *at* þeir mætte oc vilde velia ser gott (Eluc. 35.3), Ásar es stýþia ræfr víþo merkia biþlúnd þa es stýþr vaón ora *at* eige þrióte oss at vétta miscunnar af goþe (...) (Hom. I 164.14), en sum legia eyrun víþ iorþo, *at* þau heyre eigi (Phys. 280.2), Nu réoddom vér nacquat of heilagléic mario. *at* yþr mætte skiliasc huesso miklo hon er helgare en aþrer helger meN (Sth. 4r.10), Lægiom ver oss siáluer. *at* guþ hefe os (Sth. 6v.23), Lýse liós yþvart fyr maonNom. *at* þeir se verc yþor góþ (Sth. 8r.24), heLdr es haN a vaLt eN same *at* ver megem til hans komasc (Sth. 15r.30), veseþ rétláter oc eige synþger. *at* cristr se i yþr (Sth. 25r.2), Skiótt vilde haN uprisa af líkams dauþa. *at* ond ór være eige lenge i otrú dauþa (Sth. 35v.4), oc var hon biort iafnt sem sól *at* engi mátti ne eiN maþr lengi at heNi hyGGia eþa asióno hennar (Sth. 59r.17), En nu vekiom vér huge vára til guþs ástar *at* vér megem styrclaga stíga yfer þaN er oss vill glata (Sth. 69r.23), Varþvéitom vér oc þa góþer bréoþr oc systr keNingar goþspiallegra boþorþa *at* vér megem comasc til þeiRa fagnaþa es os es héitet i goþspiollom (Sth. 84r.18), en tungo ma enge maþr temia. *at* hon mæle eige þarflavs hlute (Sth. 98v.7), Gedeon vitradiz gvds engill *ad* hann mvndi leysa Gydinga lyd yr heidinna manna hondvm (Ver. II 29.14); se endv. Eluc. 44.4, Eluc. 58.7, Hom. I 167.18, Sth. 7v.16, Sth. 12r.25, Sth. 23r.6, Sth. 55r.4, Sth. 94v.20; — 13. *árh.:* En *at* Menn uiti æterNi hans til rikis þa ma her nu hávra (Ágr. 42.2), sumom bendir hann með spiotscapte sino *at* sciotara gange (Alex. 34.12), Sel þu oss rit þetta, *at* ver vitim hver þu ert (Alexis 26.20), En nu havndloþom ver þer oc ferþom þer, *at* þu dæmpir þer at lavgom (Blas. II 262.31), Hon meidde oc hendr sinar meþ griote, *at* hon var til engrar syslo før þeirar es vanda scylde (Clem. 129.13), Liþs þins ver ec þa/þvrfi þorr/*at* ec helda þeiri eNi/linhvito mey (Edda I 25.24), reis tv upp nu drottinn. þeNa dauþa mann. *at*

allir viti at engi er aNaR gylt a himni oc a iorþo (Eras. 18.27), Ermogenes sendi oss, *at* ver scylldim þek oc Philetum leiða til hans (Jac. 531.12), Nv *at* konongr vite sek þui helldr skylldugan log at hallda við þegna sina oc um at bæta þa skal hann þenna æiðstaf hava (. . .) (Járns. 263.33), oc la íSeN síþan nœcqver dógr ogengr. bœþo vþ oc niþr fra. Til vitnes þesar iartegnar. *at* aller mēTe sia þeir es til como (Jart. 356.15), en ec biþ þic at þv gefir mer helso roþ at ec mega hialpasc oc bera nv sigr af andscotom minom (Mar. III xxxiv.7), en raðligra etla ec vera at ec leysa til min *at* eigi verþi at bitbeini þer e. þeim er cappa vilia (Mork. 136.21), oc mon ec hann þa hingat spenia. *at* hann [lig]gi þeþi vndir mer oc yþr (Niðrst. 2.19), Vt mun ec ganga or borg *at* égi villomc ec (Sept. 59.3), EN þer voro domendr tecner er hvartke hoþþo gylþinga trv ne crist[ni] *at* eigi hallaþisc þer eftir siNi trv idomi (Silv. 9.33), feck ec þeim reið skiota *at* þeir fórþi licam stephani aðb minn (Stephan. 145.4); se endv. Alex. 5.17, Alexis 24.21, Clem. 145.32, Jac. 532.30, Jart. 336.1, Jart. 356.15, Niðrst. 5.8; — 14. *árh.*: Ok þeim ástaraugum renni ek til barns þessa *at* uist eigi nenne ek at þat se vt borit (Gunnl. 6.22), Nv *at* bændr ok alþyða viti sik þvi skyllduhari til hollostu (. . .) þa skulu þeir þenna eið sveria konungi (. . .) (Jónsb. 202.22), all dri ero þeir kuldar, *ath* eigi gloi hann (Orm. 40.12), oc hrvfv þeiR þangat *at* eige yrðe þeiR fyrir avgvm v vina sinna (. . .) (ÓT 37.27), Hel kastaþi hann iNiflheim ok gaf henne valld yfir ix. heimvm, *at* hon skyldi skipta ollvm vistvm með þeim, er til hennar voro sendir (SnE 34.25), oc setið siðan til vrvgga varðhallzmenn. *at* þeir komiz hvarki brottv með sinvm mætti ne annarra fvlltingi (Stj. 370.2), Gizurr sende menn suðr vm heiðe til vina sinna, *at* þeir keme til motz við hann (Sturl. 206.12), ok uar seiðat at Haralldi konungi, *at* hann skyldi æigi bita iarn (Sögubrt. 13.8); se endv. Annl. Flat. 412.12, ÓT 37.27, Sturl. 203.20; — 15. *árh.*: hann skal ok luka jonæ gambblasyni vj kw gildæ þar af uorum þæningum ok þæim flæirom sæm wær þar æigum ath luka ok taka quitencias af þæim *ath* wær quitter sæ (DI 219: 280.13, Hólar 1431), Þat er næst til tidinnda, at Baurkr kaupir at Þorgrimi nef, *at* hann seidde seid, *at* þeim manni yrde ecke at biðrg, er Þorgrim hefde vegit (Gisl. 29.10), hann uar sendur af danakongi til hakonar kongs *at* nordmenn skyldi ecki hería aa riki hans (Hák. II 173.25), þa baud R(afn) ad gefa sig upp firer þeim monnum þllum/til fridar/ er þar voru i bænvvm *at* hann væri eigi brenndr (Hrafn. 55.12), mun ek likama minn meða i pislum, *at* óndin megi glediaz med helgum monnum i himinrikis dyrd (Margr. 476.16), Leggium nu, kærur brædr, allan hug aa med fagnadi ath hallda med framningh godra (verka) stundligha hatid pislavotta guds, *ath* fyrir þeira mis-kunsamligt arnadarord mættim vær eilift hatidarhalld himinrikis med

þeim eignazt (Maur. II 656.5), ok stendr tungl fyrri at solin þurcki hafit (Rim II 83.4), en uor lidz fioldj skal ydr eckj at meine koma. þuiat uær uilium hær fridland hafa. og fa orlof af kongi at hann halldj oss torg til matkaupa (Vilm. 186.16); se endv. Hák. I 9.21, Hák. II 183.17, Margr. 478.12.

5.2. Sætningsfølgen

Vedr. eks. på efterstilling se 5.1. Her skal blot anføres nogle eks. på foranstilling: I. *Jur. litt.: Gammelnorsk*: ok at þetta mege ængi mistrua. sættum ver her firir vart insigli ok brœðr varer (. . .) (DN II 17: 18.13, Nidaros :277), Ok at þetta allt fullgeres þa gerer ek mik, mina erfwingia, jarðer ok lausa goz skylldught (DN II 129: 112.1, Bergen 1317), En at menn varizt þui meir ranga doma. þa maa varla varazt nema vist vite (Gulat. II 114.3), Er. at bœndr oc alþyða viti sik þvi skyldare til eftirlætis oc lyðni við Noregs konong. þa skolu þeir þænna eið sueria konongi (Hirdskrá 398.15); — *Oldislandsk*: Nv at bændr oc alþyða vite sek þui skylldugare til hollusu oc þegnskylldu oc lyðne við konong þa skulo þæir þænna æið sueria kononge sua marger menn af fylke huerio sem honom likar (Járns. 264.11), Nv at menn þyrfi eigi griplandi hœndum eþa leitandi eptir at fara hverr konungr a rettliga at vera yfir Norege þa se þat kunnigt ollum Norðmonnum. at (. . .) (Jónsb. 196.28); II. *Lat. overs.-litt.: Gammelnorsk*: En at hann mægi mal manna hæyra, (. . .), þa gængr hann til þæirra skola, sæm kirkiunnar logh læsaz i (Thom. 5.4); — *Oldislandsk*: En at eige ælape meN postolom einom þetta boþet. þa lét þat fylgia (Sth. 30r.22), Oc at eigi vere Grickiom auðsott at sækia konungenn þa lykr hann vtan fylking sina með .xxx. þusunda fotgongo liðs (. . .) (Alex. 22.26).

6. Materialefortegnelse:

Forkortelser over excerperede og citerede kilder

De med ¹ angivne tekster regnes normalt for at være norske.

A. = *Den norsk-islandske Skjaldedigting*. A. I-II ved Finnur Jónsson. Kbh. 1912-15.

Agath. = *Agathu saga meyar*; HMS. I, s. 13 f.

Ågr. = *Ågrip af Noregs konunga sôgum*. STUAGNL. II. Ved Verner Dahlerup. Kbh. 880, sp. 1-96.

ÅKr. = *Biskop Arnes kristenret*; NGL v, s. 16-56

- Alex. = *Alexanders saga*. Udg. af Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat. [Ed. Finnur Jónsson]. Kbh. 1925, s. 1–36.
- Alexis = *Alexis saga*; HMS. I, s. 23 f.
- Alfrð. = *Alfræði íslenzk.* I–III. STUAGNL. XXXVII, XLI, XLV. I: Cod. Mbr. AM. 194, 8vo. Ved Kr. Kålund; II: Rimtøl. Ved N. Beckman og Kr. Kålund; III: Landa-lýsingar m.fl. Ved Kr. Kålund. Kbh. 1908–18.
- ANF = *Arkiv för nordisk filologi*.
- Annl. Flat. = *Flatøbogens annaler*; Isl. Annl., s. 379–426.
- Annl. Skálh. = *Skálholts-Annaler*; *ibid.*, s. 157–215.
- Annl. vet. = *Annales vetustissimi*; *ibid.*, s. 31–54.
- ANOI = *Annaler for nordisk oldkyndighed og historie*.
- APhS = *Acta Philologica Scandinavica*.
- Aron = *Áron Hjörleifsson*; A. II, s. 345 f.
- Atlöguf. = *Atlöguflokkur*; A. II, s. 87 ff.
- Barl. = **Barlaams saga*; Barlaams ok Josaphats saga. Utg. for Kjeldeskriftfonden ved Magnus Rindal. Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institut. Nørøne tekster, nr. 4. Oslo 1981, s. 3–42.
- Barl. I = **Barlaams saga*; ANF 12, s. 368 f.
- Barth. = **Bartholomæus saga*; Agnete Loth Et gammelnorsk apostelfragment. AM 237 b fol.; Afmælisrit Jóns Helgasonar. Rvík. 1969, s. 219–34.
- Basil. = *Basilius saga*; *Fragmente*, s. 24–29.
- Bibl. = **Bibelhistorie*; O. Nielsen Tidsskrift for Philologi og Pædagogik. 6. Aarg. Chria. 1865, s. 258–62.
- Bisk. = *Biskupa sögur*. I. [Ed. Jón Sigurðsson & Guðbrandur Vigfússon]. Kph. 1858.
- Bjarkm. = *Bjarkamál en fornu*; A. I, s. 180 f.
- Bjarkø = **Bjarkøretten*; NGL IV, s. 71–74.
- Blas. I = **Blasius saga*; HMS. I, s. 269 ff..
- Blas. II = *Blasius saga*; HMS. I, s. 256–69.
- Borgartkrst. = **Borgartings-Christenret*; NGL I, s. 363–72.
- Brandsfl. = *Brandsflokkur*; A. II, s. 89 f.
- Brot = *Brot af Þorláks sögu*; Bisk. I, s. 391–94.
- Bøgl. = *Bøglunga saga*; Det Arnamagnæanske Haandskrift 81 a Fol. (Skálholtsbók yngsta). Udg. af Den Norske Historiske Kildeskriftkommission. Kria. 1910, s. 255–91.
- Clem. = *Clemens saga*; Post., s. 126–51.
- Cod. Tunsb. = **Codex Tunbergensis*; NGL III, s. 17 f., 32 f., 44–55, 63–66, 70 f., 72 f., 86 ff., 88 ff., 93 f., 94 f., 96, 97, 114 f., 118 ff., 125–28, 128–31, 132 ff.; samtlige excerperede tekststykker er skrevet af hånd d (jfr. NGL IV, s. 426, 428 ff.).
- Darrlj. = *Darradarljöd*; A. I, s. 419–21.
- DI = *Diplom, islandsk*; alle henvisninger gælder *Íslandske originaldiplomer indtil 1450. Tekst*. Udg. af Stefán Karlsson. EdAM. A. 7. 1963. Rækkefølgen i de angivne oplysninger er: dipl.-nummer i udg., dernæst tid. Det drejer sig om flg. diplomer: 4: 1302; – 5: 1310; – 6: 1311; – 8: 1330; – 12: 1339; – 14: 1340; – 15:

1341; - 16: 1343; - 17 I: 1343; - 20: 1345; - 22: 1351; - 24: 1352; - 27: 1353; - 31 A: 1359; - 32: 1360; - 34: 1363; - 36: 1365; - 39: 1369; - 41: 1371; - 42: 1371; - 44: 1373; - 46: 1372; - 47: 1375; - 49: 1377; - 50: 1377; - 56: 1379; - 57: 1380; - 59: 1380; - 60: 1380; - 62: 1382; - 64: 1385; - 68: 1385 (1384?); - 72: 1386; - 73: 1387; - 75: 1387; - 76: 1388; - 86: 1392; - 103: 1397; - 104: 1397; - 110: 1399; - 118: 1401; - 132: 1407; - 140: 1410; - 141: 1410; - 142: 1411; - 149: 1415; - 150: 1415; - 164: 1418; - 166: 1418; - 167: 1418; - 175: 1420; - 192: 1423; - 193: 1424; - 202: 1426; - 208: 1428; - 209: 1428; - 213 I: 1429; - 219: 1431; - 220 A: 1431; - 224: 1431; - 235: 1432; - 236: 1432; - 244: 1433; - 245: 1433; - 249: 1434; - 250: 1434; - 264: 1437; - 271 I: 1439; - 281: 1441; - 282: 1441; - 288: 1442; - 289: 1442; - 297: 1443; - 305: 1445; - 311: 1446; - 314: 1447; - 317: 1447; - 321: 1449; - 333: 1450; - 335: 1450.

DN = *Diplom, norsk*; samtlige henvisninger gælder *Diplomatarium Norvegicum* (DN). Kria. 1849 ff. i ff. Diplomerne er excerperet efter DN og (indtil år 1300) sammenholdt med Finn Hødnebøs *Norske diplomater etc.* Oslo 1960. Tallene i parentes henviser til diplomets nr. i Hødnebøs udg.: I, 3 (1): u.d. (1207-17); - II, 5 (2): u.d. (1224 ?); - I, 7 (3): 1224; - I, 8 (4): 1225; - I, 51 (5): u.d. (1226-54); - II, 10 (6): 1225; - III, 7 (7): 1264; - I, 59 (8): u.d. (1263-64); - II, 12 (9): 1265; - I, 60 (10); - II, 13 (11): 1266; - I, 63 (12): u.d. (ca. 1270); - II, 17 (13): 1277; - II, 19 (14): 1279; - V, 12: u.d. (ca. 1280); - II, 20 (15): 1283; - II, 23 (17): 1286; - V, 16 (18): u.d. (ca. 1286); - II, 29 (19): 1291; - I, 80: 1292; - I, 81 (21): 1292; - IV, 6 (22): 1293; - I, 82 (23): 1294; - I, 83 (24): 1294; - II, 36 (25): 1295; - I, 84 (26): 1296; - III, 39 (27): 1297; - I, 87 (28): 1297; - I, 86 (29): 1297; - II, 42 (30): 1297; - II, 43 (31): 1298; - IV, 19 (32): 1298; - I, 88 (33): 1298; - II, 48 (34): 1299; - II, 49 (35): 1299; - II, 52 (36): 1299; - II, 53 (37): 1299; - II, 54 (38): 1299; - I, 89: 1299; - I, 90 (40): u.d. (ca. 1299); - II, 57 (41): 1300; - I, 91 (42): 1300; - IV, 48 (43): 1300; - I, 92 (44): 1300; - II, 72 (45): 1304; - II, 77: 1305; - II, 87: 1307; - II, 103: 1310; - I, 131: 1311; - I, 132: 1312; - I, 137: 1313; - II, 129: 1317; - I, 153: ca. 1318; - I, 145: 1322; - I, 171: 1323; - II, 151: 1323; - II, 156: 1325; - I, 193: 1327; - I, 210: 1330; - II, 197: 1332; - I, 221: 1333; - I, 231: 1335; - II, 220: 1337; - I, 265: 1340; - II, 235: 1340; - I, 266: 1340; - II, 249: 1342; - I, 290: 1344; - I, 34: 1347; - I, 310: 1348; - I, 311: 1348; - II, 294: 1348; - II, 306: 1350; - II, 343: 1354; - II, 338: 1358; - II, 340: 1358; - III, 318: 1361; - III, 328: 1362; - II, 390: 1367; - IV, 473: 1368.

Doroth. = *Dorotheusaga*; HMS. I, s. 322-28.

Dorothdikt. = *Dorotheudiktur*; ÍM. II, s. 359-63.

Dropl. = *Droplaugasona saga*; Austfirðinga sögur. STUAGNL. xxix. Kbh. 1902-03, s. 152-75.

EdAM = *Editiones Arnarnagæanæ*.

Edda I = *Eddadigte; Håndskriftet Nr. 2365 4to gl. kgl. Sml. (...)*. (*Codex Regius af den ældre Edda*). STUAGNL. Ved Ludv. F. A. Wimmer og Finnur Jónsson. Kbh. 1891, s. 1-29.

Edda II = *Eddadigte; Håndskriftet Nr. 748, 4to, bl. 1-6. (...)*. (*Brudstykke af den ældre Edda*). STUAGNL. xxv. Ved Finnur Jónsson. Kbh. 1896, s. 1-12.

- Eg. = *Egils saga Skallagrímssonar tilligemed med Egils større kvad*. STUAGNL. xviii. Kbh. 1886–88, s. 58–120.
- Eidsivat. = *Den ældre Eidsivathings- eller Borgarthings-Lov*; NGL II, s. 522 f.
- Eidsivat. II = *Eidsivatings ældre kristenret*; NGL I, s. 394–406.
- Eiriksdr. = *Eiriksdrápa*; A. I, s. 444–52.
- Elis = *Elis saga ok Rosamundu*. (. . .) von Eugen Kölbing. Heilbronn 1881, s. 1–31.9 (red: D–G 4–7 B fol.).
- Eluc. = *Elucidarius*; *Elucidarius in Old Norse Translation*. Ed. by Evelyn Scherabon Firchow and Kaaren Grimstad; *Stofnun Árna Magnússonar*. Rit 36. Rvík. 1989.
- Eras. = *Erasmus saga ok Silvesters*; *Fragmente*, s. 14–23.
- Fagr. = *Fagrskinna*. Udg. af P. A. Munch og C. R. Unger. Chria. 1847, s. 144.
- Fragmente = *Arnarnagæranische Fragmente*. Hrsg. v. Gustav Morgenstern. Lpz., Kph. 1893.
- Frostat. I = *Ældre Frostatingslov*; NGL II, s. 501–15.
- Frostat. II = *Ældre Frostatingslov*; NGL IV, s. 30 f.
- Geisli = *Geisli*; A. I, s. 459–73.
- Gísl. = *Gísla saga Súrssonar*. Udg. (. . .) af Det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab. [Ed. Finnur Jónsson]. Kbh. 1929, s. 1–48.
- GNH = *Gamal Norsk Homilieboek. Cod. AM. 619 4°*. Utg. for Kjeldeskriftfondet ved Gustav Indrebø. Oslo 1966, s. 1–171.
- Grafl. I = *Første grammatiske afhandling; Den første og anden grammatiske afhandling*. STUAGNL. xvi. Ved Verner Dahlerup og Finnur Jónsson. Kbh. 1884–86, s. 1–16.
- Grág. = *Grágás. Islændernes Lovbog i Fristatens tid*, udg. (. . .) af Vilhjálmur Finssen for det nordiske Literatur-Samfund. I–II. Kbh. 1852; I: s. 193–250.
- Grág. I = *Grágás*; *ibid.* II, s. 219–26.
- Grág. II = *Grágás*; *ibid.* II, s. 231–34.
- Gulat. II = *Gulatingslov*; *The Old General Law of the Gulathing* by George T. Flom; *Illinois Studies in Language and Literature*. xx. Urbana 1937, s. 103–33.
- Gunnl. = *Gunnlaugs saga ormstungu*. STUAGNL. xliii. Ved Finnur Jónsson. Kbh. 1916, s. 213–59.
- Hák. I = *Hákonar saga Ívarssonar*. STUAGNL. lxii. Ved Jón Helgason og Jakob Benediktsson. Kbh. 1952, s. 3–34.
- Hák. II = *Hákonar saga Hákonarsonar*. Utg. for Kjeldeskriftfondet ved Marina Mundt. *Norrøne tekster*. Nr. 2. Oslo 1977, s. 171–79, 203–10.
- Hákonardr. = *Hákonardrápa*; A. I, s. 144–47.
- Harmsól = *Harmsól*; A. I, s. 562–72.
- Heiðr. = *Heiðreks saga*; STUAGNL. xlviii. Ved Jón Helgason. Kbh. 1924, s. 1–88 (red: R).
- Heiðrgát. = *Heiðreks gátur*; A. II, s. 221–28.
- Helgensagaer = *AM 623, 4° Helgensagaer*. STUAGNL. lii. Ved Finnur Jónsson. Kbh. 1927.
- Hirdskrá = *Hirdskrá*; NGL II, s. 391–419.

- Hkr. = *Heimskringla*. Nöregs konunga sögur af Snorri Sturluson. I-IV. Udg. for STUAGNL ved Finnur Jónsson. Kbh. 1893-1901; II, s. 100-135, III, 74-119.
- HMS = *Heilagra Manna Sögur*. I-II. Kria. 1877.
- Hom. I = *Homilie*; Leifar, s. 162-67.
- Hom. II = *Homilie II*; Ludvig Larsson Nochmals Schiff und Regenbogen; Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur. 35. Berlin 1891, s. 244-48.
- Hom. VI = *Homilie*; Frum-parta íslenzkrar tungu í fornöld. Eftir Konráð Gíslason. Kph. 1846, s. 67 ff.
- Hom. VII = ^x*Homilie*; A. Holtsmark En gammelnorsk homilie i AM 114 a qv. ANF 46, s. 259-63.
- Hrafn. = *Hrafnis saga Sveinbjarnarsonar. B-redaktionen*. Udg. af Annette Hasle. EdAM. B. 25. Cph. 1967, s. 1-5.6, 13.16-18.3, 46.15-49.22, 55.13-59 (red: B).
- Hugsvm. = *Hugsvinnsmál*, A. II, s. 167-97.
- ÍM = *Íslenzk Miðaldakvæði*. Udg. af Kommissionen for det Arnarnagnæanske Lægeat ved Jón Helgason. I.2 - II. Kbh. 1936-38.
- Ingadr. = *Ingadrápa*; A. I, s. 503 f.
- Isl. Annl. = *Íslandske Annaler indtil 1578*. Udg. for det norske historiske Kildeskriftfond ved Gustav Storm. Chria. 1888.
- Íslb. = *Ari Þorgilsson hinn fróði Íslendingabók*. Utg. av Anne Holtsmark, Nordisk filologi A 5. Oslo etc. 1952.
- Íslenddr. = *Íslendingadrápa*; A. I, s. 556-60.
- Jac. = *Jacobs saga*; Post., s. 529-33.
- Járns. = *Járnsíða*; NGL I, s. 259-87.
- Jart. = *Jarteinabók*; Bisk. I, s. 333-56.
- Jóansdr. = *Jóansdrápa*; A. I, s. 561.
- Jómsvíkdr. = *Jómsvíkingadrápa*; A. II, s. 1-10.
- Jónsb. = *Jónsbók*; NGL IV, s. 187-210, 330-40.
- Jónsv. = *Jónsvísur*; A. II, s. 37.
- Kgs. = ^x*Konungs skuggsiá*. Utg. for Kjeldeskriftfondet ved Ludv. Holm-Olsen. Gammelnorske tekster utg. af Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institut. Nr. 1. Oslo 1945, s. 60-90.
- Kloster I-II = ^x*Klosterregler*; Ernst Walter Die Fragmente zweier Klosterregeln für Benediktinermönche in altnorwegischer Übersetzung; Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur. 82. Halle (Saale) 1968, s. 83-131.
- Komput. = *Komputistik*; Äldsta delen av Cod. 1812 4to Gml. Kgl. Sml. STUAGNL. IX. Utg. av Ludvig Larsson. (...) Kbh. 1883, s. 1-44.
- Kristenr. = ^x*Den ældre Borgarthings- el. Vikens Christenret*; NGL I, s. 339-52.
- Landafrð. = *Landafræði*; Alfrð. I, s. 3-31.
- Landsl. = ^x*Landsloven*; NGL IV, s. 145-49.
- Leidarv. = *Leidarvisan*; A. I, s. 618-26.
- Leifar = Leifar fornra kristinna frœða íslenzkra: Codex Arna-Magnæanus 677 4to. Prenta ljet Þorvaldur Bjarnarson. Kph. 1878.

- LMIR = *Late Medieval Icelandic Romances*. EdAM. B. 20–24. I–V. Ed. by A. Loth. Cph. 1962–65.
- Mar. = *Maria saga. Legender om Jomfru Maria og hendes Jertegn*. Udg. af C. R. Unger. Chria. 1871.
- Mar. II = *Mariu saga*; *ibid.*, s. xxxi–xxxii.
- Mar. III = *Mariu saga*; *ibid.*, s. xxxii–xxxvii.
- Mar. IV = *Mariu saga; *ibid.*, s. 1112–16, 1121–26, 1133–41, 1145 ff., 1161 f.
- Margr. = *Margrétar saga*; HMS. I, s. 474–81.
- Math. = **Mattheus saga postola*; Post., s. 823 ff.
- Maur. I = *Mauritius saga*; HMS. I, s. 656 ff.
- Maur. II = *Mauritius saga*; HMS. I, s. 643–56.
- Merk. = *Merking steina*; Alfrð. I, s. 40–43.
- Mork. = *Morkinskinna*. STUAGNL. LIII. Ved Finnur Jónsson. Kbh. 1932, s. 1–31.
- Nátt. = *Náttúrusteinar*; Alfrð. I, s. 77–83.
- NGL = *Norges gamle Love indtil 1387*. Udg. ved R. Keyser, P. A. Munch m.fl. I–V. Chria. 1846–95.
- Niðrst. = *Niðrstigningar saga*; Helgensagaer. Kbh. 1927, s. 1–9.
- Nik. = *Nikolaus saga erkibiskups*; HMS. II, s. 41–46.
- NVAOA = Avhandlingar utg. av Det norske videnskaps-Akademi i Oslo.
- Ólaf. I = **Kong Olaf Tryggvessöns saga (...)*, udg. af P. A. Munch. Chria. 1853, s. 64–71.
- Ólaf. III = **Olafs saga hins helga. (...)*. Utg. av Den Norske Historiske Kildeskriftkommission ved Oscar Albert Johnsen. Kria. 1922, s. 1–9, 14–32.
- Óláfsdr. = *Óláfsdrápa*; A. I, s. 409–13.
- Óláfsrim. = *Óláfsrimur*; Rímnasafn. I, s. 1–8.
- ONP = *Ordbog over det norrøne prosasprog. Registre*. Udg. af Den armagnæanske kommission. Kbh. 1989.
- Oratio = *Oratio; En Tale mod Biskoperne. (...). Ved Gustav Storm. Chria. 1885.
- Orm. = *Ormar*; Alfrð. I, s. 39 f.
- ÓT = *Ólafs saga Tryggvasonar*. Saga Óláfs Tryggvasonar af Oddr Snorrason Munk. Udg. af Finnur Jónsson. Kbh. 1932, s. 1–24, 36–47, 54–63 (red: S).
- Pamph. = *Pamphilus; Bruchstück einer altnordischen Bearbeitung von Pamphilus und Galathea. Hrsg. v. E. Kölbing; Germania 23. Wien 1878, s. 129–41.
- Petr. = *Petrus saga postola*; Post., s. 211–16.
- Phys. = *Physiologus*; ÁNOH. 4. Kbh. 1889, s. 256–89.
- Plác. = *Plácidus saga; B-redaktionen. Ed. by John Tucker. With an Edition of Plácitus drápa by Jonna Louis-Jensen. EdAM. B. 31. Cph. 1998.
- Plácdr. = *Plácitus drápa*; se *Plác.*, s. 87–124.
- Post. = *Postola sögur*. Udg. af C. R. Unger. Chria. 1874.
- Ragndr. = *Ragnarsdrápa*; A. I, s. 1–4.
- Reg. = *Regimen*; Alfrð. III, s. 76–84, 84.
- Rekst. = *Rekstefja*; A. I, s. 543–52.

- Rím II = *Rím*; Alfrð. II, s. 83–110, 117–30.
- Rímnasafn = *Rímnasafn*. STUAGNL. xxxv. I-II. Ved Finnur Jónsson. Kbh. 1912–22
- RM = *Reykjaholts-máldagi*. STUAGNL. xiv. Kbh. 1865, s. 18 f.
- Sams. = *Samsons saga*. STUAGNL. Lxv.1 by John Wilson. Kbh. 1953, s. 1–47.
- Selkollv. = *Selkollu-visur*; A. II, s. 408–11.
- Sept. = *Septem dormientes*; Helgensagaer. Kbh. 1927, s. 54–59.
- Sig. fót. = *Sigurðar saga fóts*; LMIR. III, s. 231–50.
- Sigr. = *Sigrgarðs saga frækna*; LMIR. V, s. 81–107.
- Sig. turn. = *Sigurðar saga turnara*; LMIR. V, s. 195–215.13, 227.13–32.
- Silv. = *Silvesters saga*; Fragmente, s. 8–14.
- Skipan = *Skipan Sæmundar Ormssonar*; Diplomatarium Islandicum. I. Kph. 1857–76, s. 536 f.
- Skrá = *Skrá um skipti etc.*; *ibid.*, s. 305 f.
- Skrå = *Gammel Gildeskrå fra Trondhjem*; Sproglig-historiske studier tilegnede Professor C. R. Unger. Kria. 1896, s. 217–26.
- SnE = *Snorra Edda*; Edda Snorra Sturlusonar. Udg. efter håndskrifterne af Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat ved Finnur Jónsson. Kbh. 1931, 4.26–53.
- Stephan. = *Stephanus saga*; Acta Philologica Scandinavica. XXI. Cph. 1952, 144–48.
- Sth. = Andrea van Arkel – de Leeuw van Weenen (ed.): The manuscript Sthm. Perg. 15 4°. A diplomatic edition and introduction. [Utrecht] 1977.
- Stj. = *Stjórn*; Stjorn. Gammelnorsk Bibelhistorie (...). Udg. af C. R. Unger. Chria. 1862, s. 353–74, 386–99.
- Strgl. = *Strengleikar*; Strengleikar. Kjeldeskriftfondet by Robert Cook and Mattias Tveitane. Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institut. Nørrøne tekster, nr. 3. Oslo 1979, s. 4–62.
- STUAGNL = Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur.
- Sturl. = *Sturlunga saga*. II. Udg. af Det kongelige Nordiske Oldskrift-selskab. Kbh. 1911, s. 109–16, 120–36, 185–222 (= III. hånd).
- Sqgubrt. = *Sqgubrot*; Sqgur Danakonunga. STUAGNL. XLVI.1 Utg. av Carl af Petersens och Emil Olson. Kbh. 1919, s. 3–25.
- Thom. = *Thomas saga erkibiskups*. Udg. af C. R. Unger Chria. 1869, s. 1–71.
- Trójum. = *Trójumanna saga*. Ed. by Jonna Louis-Jensen. EdAM. A. 8. Cph. 1963, s. 62–104 (red: S).
- Þiðr. I-II = *Þiðriks saga af Bern*. STUAGNL. xxxiv. Ved Henrik Bertelsen. I-II. Kbh. 1905–09; I. s. 357–70, II: s. 1–88 (red: MB, hånd 3).
- Vald. = *Valdimars saga*; LMIR. I, s. 51–78.
- Ver. I = *Veraldar saga*. STUAGNL. LXI. Ved Jakob Benediktsson. Kbh. 1944, s. 15.13–24.4.
- Ver. II = *Veraldar saga*; *ibid.*, s. 29.4–31.5, 87 f.
- Viðr. = *Viðræða*; HMS. I, s. 452.
- Vilm. = *Vilmundar saga*; LMIR. IV, s. 139–154.8, 163.14–201.

- Vøls. = *Vølsunga saga*; *Vølsunga saga ok Ragnars saga Loðbrókar*. STUAGNL. xxxvi. Ved Magnus Olsen. Kbh. 1906-08, s. 1-30.
 ÅNOH = *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*.
 Æ. Gulat. I = *Ældre Gulatingslov*; NGL II, s. 495-500.
 Æ. Gulat. II = *Ældre Gulatingslov*; NGL IV, s. 3-6, 8, 10-13.
 Æ. Gulat. III = *Ældre Gulatingslov*; Fragment AM 315 E of the Older Gulathings Law. By G. T. Flom. Univ. of Illinois Studies. Vol. 13. 1928, s. 38-41.
 Ævikv. = *Ævikvida*; A. I, s. 309 ff.
 Øxarfl. = *Øxarflokkur*; A. I, s. 477 ff.

7. Bibliografi: citeret og benyttet litteratur

- AIG: se Noreen, A. 1923.
 Bemærkninger 1917: se Nygaard, M. 1917.
 Berulfsen, B. 1962-65: "The Influence of Latin on the Norwegian Language". *Saga-Book* 16, s. 156-72.
 Blatt, F. 1946: *Latinsk syntaks i hovedtræk*. Kbh.
 Blatt, F. 1957: "Latin Influence on European Syntax". *Acta Congressus Madvigiana* V, s. 33-69.
 Cleasby, R. 1957: Richard Cleasby & Gudbrand Vigfusson *An Icelandic-English Dictionary*; 2. ed., suppl. by William A. Craigie. Oxford.
 Falk, H. & Torp, A. 1900: *Dansk-norskens syntax*. Kria.
 Fritzner, J. 1888-1896: *Ordbog over Det gamle norske Sprog* I-III. Kria. = OGNS; se endv. Hødnebo, F. 1972.
 Fritzner, J. 1972: *Rettelser og tillegg* IV. Oslo etc.
 Gering, H. 1903: *Vollständiges Wörterbuch zu den Liedern der Edda*. Halle a. S.
 Halvorsen, E. F. 1966: "Lærd og folkelig stil (Island og Norge)". *KLNM* XI, sp. 119-23.
 Hansen, F. 1977: "Det norrøne konjunktionssystem", *Maal og Minne* 1977, s. 1-26.
 Holtsmark, A. 1955: *Ordforrådet i de eldste norske håndskrifter til ca. 1250*. Utg. av Gammelnorsk Ordboksverk. Oslo.
 Hødnebo, F. 1960 (ed.): *Norske diplomer til og med år 1300*. CCN folio II. Oslo.
 Hødnebo, F. 1972: *Ordbog over Det gamle norske Sprog. Rettelser og tillegg* IV. Oslo etc.; se OGNS.
 ÍF = Íslenzk fornrit.
 Indrebø, G. 1951: *Norsk målsoga*. Bergen.
 Johannessen O.-J. & Simensen, E. 1975: *Norsk språk 1250-1350*. Oslo, Bergen.
 Kirby, I. 1976, 1980: *Biblical Quotations in Old Icelandic-Norwegian Religious Literature*. I-II. Rvik.
 KLNLM = Kulturhistorisk Leksikon for nordisk middelalder.
 Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder. I ff. Kbh. 1956 ff. = KLNLM.
 Kålund, Kr. 1889, 1894: *Katalog over den Arnamagnæanske håndskriftsamling* I-II. Udg. af kommissionen for det Arnamagnæanske Legat. Kbh.

- Kålund, Kr. 1900: *Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i det store kongelige bibliotek og i universitetsbiblioteket (...)*, udg. af kommissionen for det Arnamagnæanske Legat. Kbh.
- Larsson, L. 1891: *Ordförrådet i de älsta isländska handskrifterna*. Lund.
- Lexicon Poeticum 1931: se Sveinbjörn Egilsson 1931.
- Lund, G. F. V. 1862: *Oldnordisk Ordföjningslära*. Kbh.
- Matthiasson, H. 1959: *Setningaform og still*. Rvík.
- Mattson, G. 1933: *Konjunktiven i fornsvenskan*. Lund.
- Naumann, H.-P. 1979: *Sprachstil und Textkonstitution. Untersuchungen zur altwestnordischen Rechtssprache*. Beiträge zur nordischen Philologie 7. Basel & Stuttgart.
- NGL v 1895: *Norges gamle Love. v. Glossarium*, s. 57–864. Ved Gustav Storm og Ebbe Hertzberg. Chria.
- Noreen, A. 1923: *Altisländische und altnorwegische Grammatik*. 3. Aufl. Halle = AIG.
- Norrøn syntax: se Nygaard, M. 1905.
- Nygaard, M. 1865–67: *Eddasprogets syntax* I–II. Bergen.
- Nygaard, M. 1883: "Om brugen af konjunktiv i oldnorsk". *Arkiv för nordisk filologi* 1, s. 113–149, 314–351.
- Nygaard, M. 1885: "Om brugen af konjunktiv i oldnorsk". *Arkiv för nordisk filologi* 2, s. 193–206, 356–375.
- Nygaard, M. 1886: "Om brugen af konjunktiv i oldnorsk". *Arkiv för nordisk filologi* 3, s. 97–120.
- Nygaard, M. 1896: "Den lærde stil i den norrøne prosa". *Sproglig-historiske studier tilegnede professor C. R. Unger*. Kria., s. 153–70.
- Nygaard, M. 1905: *Norrøn syntax*. Kria.
- Nygaard, M. 1917: *Bemærkninger, rettelser og supplementer til min Norrøn syntax*. Kria.
- OGNS: se Fritzner, Johs. 1888–96.
- ONP 1989: se *Ordbog over det norrøne prosasprog*.
- Ordbog over det norrøne prosasprog. Register* samt bd. 1–2. Udg. af Den arnamagnæanske kommission. Kbh. 1989, 1995, 2000.
- Rindal, M., Solevåg, H. 1976: *Barlaams ok Josaphats saga (Sth. Perg. fol. nr. 6). KWIC-konkordansar og frekvensordliste*. Norske språkdata 6. Bergen.
- Ruus, H. 1982: se Damsgaard-Olsen, Th. 1982.
- Seip, D. A. 1954: *Nye studier i norsk språkhistorie*. Oslo.
- Seip, D. A. 1955: *Norsk språkhistorie til omkr. 1370*. 2. utg. Oslo.
- Sigfús Blöndal 1920–24: *Islandsk-dansk ordbog* I–II. Rvík.
- Sigfús Blöndal 1963: *Íslensk-dönsk orðabók. Viðbættir*. Rvík.
- Simensen, E. 1975: se under Johannessen, O.-J.
- Stähle, C. I. 1965: "Lagspråk". *KLNM* x, sp. 167–177.
- Sveinbjörn Egilsson 1931: *Sveinbjörn Egilsson Lexicon poeticum antiquæ linguæ Septentrionalis: Ordbog over det norsk-islandske skjaldesprog*; 2. udg. ved Finnur Jónsson. Kbh.

Tveitane, M. 1972: *Elis saga, Strengleikar and other Texts*. CCN. Quarto Ser. iv. Oslo.

Wessén, E. 1965: *Svensk språkhistoria. III. Grundlinjer till en historisk syntax*. Sth. etc.